

IJTIMOIIY TARMOQLARNING YOSHLAR ONGIGA TA'SIRI**MATKARIMOVA JAMILA DURDIYEVNA TDTRU F.F.D.(DSC),****V.B.PROFESSOR****MAXMIRZAYEVA YULDUZ JAMOLITDIN QIZI TDTRU****SOTSIOLOGIYA YO'NALISHI 2-KURS TALABASI****TOSHPO'LATOVA GULSANAM SHAHRIDDIN QIZI TDTRU****SOTSIOLOGIYA YO'NALISHI 2-KURS TALABASI**

Annotatsiya Ushbu maqolada ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ongiga bo'lgan ta'siri tahlil qilinadi. Ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylangan bo'lib, ular nafaqat axborot almashish, balki o'zini ifodalash, dunyoqarashni shakllantirish va ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Maqolada ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar psixologiyasiga, shaxsiy identitetni rivojlantirishga va ijtimoiy qadriyatlarga ta'siri o'rganiladi. Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ongiga ko'rsatadigan ijobiy va salbiy ta'sirlari, ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishga ta'siri hamda bu jarayonlarni boshqarish usullari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar Ijtimoiy tarmoqlar, Yoshlar psixologiyasi, Shaxsiy identitet, O'zini anglash, Ijtimoiy munosabatlar, Axborot almashish, Media ta'siri, Yoshlar ongining shakllanishi, Ijobiy va salbiy ta'sir, Psixologik rivojlanish

Annotation This article will analyze the impact of social networks on the minds of young people. Social networks have become an integral part of modern lives of modern life, not only to share information, but also play an important role in the development of self-expression, self-gullment, and social relationships. The article explains the impact of social networks to the psychology of young networks, the development of personal identity and social values. The positive and negative impacts of social networks, their psychological effects, their impact on personal and social development, as well as methods of managing these process management will be discussed.

Keywords Social networks, youth psychology, self-awareness, social relations, exchange of information, information, media effects, positive and negative effects, psychological development

Аннотация В этой статье будет проанализировать влияние социальных сетей на умы молодых людей. Социальные сети стали неотъемлемой частью современной жизни современной жизни, не только для того, чтобы делиться информацией, но и играть важную роль в развитии самовыражения, самоотгавления и социальных отношений. В статье объясняется влияние социальных сетей на психологию молодых сетей, развитие личной идентичности и социальных ценностей. Будут обсуждаться позитивные и негативные последствия социальных сетей, их психологические последствия, их влияние на личное и социальное развитие, а также методы управления этим управлением процессами.

Ключевые слова социальные сети, молодежная психология, самосознание, социальные отношения, обмен информацией, информация, эффекты СМИ, позитивные и негативные последствия, психологическое развитие.

Ijtimoiy tarmoqlar bugungi kunda yoshlarning hayotiga chuqur ta'sir ko'rsatib, ularning fikrlash tarzini, o'zini anglashini va ijtimoiy munosabatlarini shakllantirayotgan eng asosiy vositalardan biri bo'lib qolgan. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning "Yoshlar — bu kelajak, ularning har bir qadamini qo'llab-quvvatlash va har tomonlama rivojlanishlariga sharoit yaratish bizning asosiy vazifamizdir. Ijtimoiy tarmoqlarni oqilona foydalanish, yoshlarni ijtimoiy jihatdan faollashtirish va axborot xavfsizligi haqida ularga tushuncha berish kerak" deydi yurtboshimiz. Internetning keng tarqalishi va mobil ilovalar orqali ijtimoiy tarmoqlarga kirish imkoniyatining oshishi, yoshlarning bu platformalarda faoliyat ko'rsatishini yanada osonlashtirdi. Yoshlar orasida o'zaro axborot almashish, yangi fikrlar bilan tanishish, shaxsiy identitetni shakllantirish va dunyoqarashni rivojlantirishning asosiy vositasi sifatida ijtimoiy tarmoqlar ajralmas rol o'ynamoqda. Ijtimoiy tarmoqlar nafaqat yoshlarning psixologik va ijtimoiy rivojlanishiga, balki ularning ongini

shakllantirishga ham ijobiy va salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu ta'sirlar, ayniqsa, yoshlarning o'zini anglashida, o'zgarishlarga qarshi turishida va ijtimoiy qadriyatlarga nisbatan qarashlarida sezilarli darajada aks etadi. Ijtimoiy tarmoqlar va yoshlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, ularning ongiga qanday ta'sir qilishi, ijtimoiy va psixologik jihatlarni hisobga olgan holda tahlil qilish dolzarb ahamiyatga ega. Bu ishda ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ongiga ta'siri, ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga qanday ta'sir qilishi, shuningdek, bu ta'sirlarni boshqarish va optimallashtirish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning psixologik holatiga, ularning o'zini qadrlashiga va ijtimoiy qobiliyatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu platformalar orqali yoshlar o'zaro muloqot qilish, fikr almashish va o'z fikrlarini ifodalash imkoniyatiga ega bo'lishadi, lekin shu bilan birga, internetda yuzaga keladigan ijtimoiy bosim va mukammallik haqidagi noto'g'ri tasavvurlar ham ularning ongiga ta'sir qilishi mumkin. Masalan, yoshlar ko'pincha o'zlarini boshqalarga solishtirishi, tanqidlar va befarqlikka duch kelishi mumkin, bu esa ularning o'z-o'zini qadrlash darajasini pasaytiradi va stress, depressiya kabi psixologik muammolarga olib keladi. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning dunyoqarashini shakllantirishda katta rol o'ynaydi. Turli xil axborot oqimlari, trendlar va fikrlar yoshlar ongiga ta'sir qilgan holda ularning hayotga bo'lgan yondashuvini, ijtimoiy qadriyatlarni va munosabatlarni qayta ko'rib chiqishga olib keladi. Ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlar turli madaniy, siyosiy va ijtimoiy qarashlar bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'lishadi, bu esa ularning fikr doirasini kengaytiradi. Shu bilan birga, ba'zi yoshlar noto'g'ri ma'lumotlar, manipulyatsiya yoki virtual haqiqatda yashashga moyil bo'lishi mumkin, bu esa ularning haqiqatga nisbatan qarashlarini xato shakllantirishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ongiga ta'siri ikki tomonlama bo'lib, ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy hamda salbiy ta'sirlar ko'rsatadi. Ushbu ta'sirlarni tahlil qilish, ijtimoiy tarmoqlarni boshqarishning samarali usullarini ishlab chiqish va yoshlarni bu platformalarda foydali tarzda faollashtirish zaruriyatini taqozo etadi. Maqolada ijtimoiy tarmoqlarni yoshlarning rivojlanishiga ta'sir etuvchi asbob sifatida ko'rib chiqish, shu bilan birga, ularning salbiy ta'sirlaridan himoya qilish va ongli foydalanish yo'llari hamda ijtimoiy

tarmoqlarning yoshlar uchun salbiy oqibatlarini kamaytirish bo'yicha tavsiyalar taqdim etiladi. "Ijtimoiy tarmoq" tushunchasi 1954-yilda paydo bo'lganini va albatta, internetga hech qanday aloqasi yo'qligini hamma ham bilmaydi va ular bu hodisani o'tgan asrning 30-yillarida o'rganishni boshladilar. Konsepsiyani sotsiolog Jeyms Barns kiritgan: "ijtimoiy tarmoq" - bu ijtimoiy obyektlar (odamlar va tashkilotlar) va ular o'rtasidagi aloqalar (ijtimoiy munosabatlar) bo'lgan tugunlar guruhidan iborat ijtimoiy tuzilmadir - deb ta'kidlaydi" va shu tariqa ijtimoiy tarmoq tushunchasi paydo bo'ladi. Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlar haqida ilk bora o'z tasavvurlarini bayon qilgan olimlar R.Solomonoff va Rapoport o'tgan asr o'rtalarida muloqotning virtual ko'rinishi haqida o'z fikrlarini bayon qilishgan. Vengriyalik mutaxassislar P.Erdos va A.Renilar ijtimoiy tarmoqlarni shakllantirish borasidagi tasavvurlarini aytib o'tishgan. Internet tarmog'ida insonlar o'rtasidagi muloqotning avj olishi, rivojlanib ketishini olimlar ijtimoiy tarmoqlarning tezkor faoliyati bilan bog'lashadi. Kun sayin jadal rivojlanib borayotgan axborot asrida zamonaviy texnika vositalaridan foydalanmaslikning yoki ularga murojaat etmaslikning iloji yo'q. Chunki, inson dunyoqarashining shakllanishida, ma'naviy olamining yanada kengayishida, ayniqsa kompyuter texnologiyasi asosiy vosita rolini o'ynaydi. Hozirgi kun nuqtai nazari bilan qaraydigan bo'lsak, allaqachon global tarmoqqa aylanib ulgurgan internet o'zining tezkorligi chegara bilmasligi bilan ommaviy axborot vositalari orasida eng muhim sohaga aylanib ulgurdi. Shuningdek, yosh avlod dunyoqarashini kengaytirish va bilimini oshirishda mazkur axborot manbalari mu ahamiyatga ega. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning ongiga ta'sir qiladigan turli omillarga ega. Ushbu ta'sirlar, asosan, ijtimoiy, psixologik va madaniy jihatlarni o'z ichiga oladi. Asosiy qismda bu omillarni tahlil qilish, ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ongiga qanday ta'sir qilishini chuqurroq o'rganish ta'sirning ijobiy va salbiy tomonlarini ko'rib chiqish maqsad qilingan. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning psixologik holatiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi. Yoshlar ko'pincha o'zlarini boshqalarga solishtiradilar, bu esa o'z-o'zini qadrlash va o'ziga bo'lgan ishonchni pasaytirishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlarda muvaffaqiyatli va mukammal ko'rinishlar ko'rsatiladi, bu esa yoshlarni o'zini ideal tarzda ko'rsatish ehtiyoji bilan bog'laydi. Bu jarayon ularning o'zini past baholashiga, befarqlik va stress

holatlariga olib kelishi mumkin. Yoshlar o'zlarining "o'ziga xos" yoki "ideal" tasvirlarini yaratish uchun doimiy ravishda onlayn faollik ko'rsatishga intilishadi. Bu, ayniqsa, jismoniy ko'rinish, kiyinish, va ijtimoiy mavqe kabi omillarga e'tibor qaratilishiga sabab bo'ladi. Bunday holatlarning natijasida ba'zi yoshlar o'zlarining haqiqiylikini yo'qotib, internetdagi shaxsiy tasvirlariga ko'proq e'tibor berishadi. Bu esa psixologik yuki oshirishi va o'z-o'zini anglashda noaniqliklarni keltirib chiqarishi mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning shaxsiy identitetini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Yoshlar o'zlarini ifodalash, o'z fikrlarini bildirib, boshqalar bilan o'zaro munosabatlar o'rnatish orqali o'z identitetlarini rivojlantiradilar. Bu jarayon ularning shaxsiy rivojlanishiga yordam beradi, ammo ayni paytda, ular o'zini taqdim etishdagi ijtimoiy bosimlarni ham sezishlari mumkin. Ijtimoiy tarmoqlarda yoshlar ko'pincha o'zlarini mukammal tarzda taqdim etishga harakat qiladilar. Bu idealizatsiya qilish tendentsiyasi, o'z navbatida, haqiqatni noto'g'ri ko'rsatish va maqsadli auditoriyaga muvofiq bo'lish istagi bilan bog'liq. Shaxsiy identitetni o'zgartirish yoki unga ta'sir qilish yoshlarning o'zini anglashiga va qarorlar qabul qilishiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning jamiyatdagi o'rmini va munosabatlarini shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Internetda boshqalar bilan bog'lanish, do'stlar va boshqa shaxslar bilan muloqot qilish orqali yoshlar ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu, ayniqsa, jismoniy muloqotlar cheklangan hollarda, masofaviy munosabatlarni o'rnatish imkonini beradi. Ijtimoiy tarmoqlardagi onlayn muloqot, ba'zan real hayotdagi ijtimoiy munosabatlar bilan farq qiladi. Yoshlar, ko'pincha, virtual dunyoda ko'proq vaqt o'tkazib, real dunyodagi do'stliklar va o'zaro muloqotlarni kamaytirishadi. Bu, o'z navbatida, ijtimoiy izolyatsiya va yolg'izlikka olib kelishi mumkin. Shuningdek, internetda o'tkaziladigan vaqt ko'p bo'lishi, yoshlarni o'zlarini faqat onlayn dunyo bilan cheklashga undaydi, bu esa haqiqatni noto'g'ri qabul qilish va muloqotga bo'lgan ehtiyojning kamayishiga sabab bo'lishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlar uchun keng qamrovli axborot manbai bo'lib, ular turli mavzularda fikrlar almashish va yangi g'oyalarni o'rganish imkoniyatiga ega. Yoshlar o'z fikrlarini ifodalash, yangi bilimlarni olish va global

miqyosda axborot almashish orqali o'z dunyoqarashlarini kengaytiradilar. Biroq, bu jarayon noto'g'ri yoki manipulyatsiya qilingan axborotlarning tarqalishiga ham olib kelishi mumkin. Yoshlar ko'pincha tasdiqlash va ko'plab "like"larni olish uchun noto'g'ri ma'lumotlarni tarqatishlariga yo'l qo'yishadi, bu esa o'z navbatida, ularning qarashlarini buzishi va noto'g'ri xulosa chiqarishlariga sabab bo'lishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlarning ijobiy ta'sirlaridan biri, yoshlar uchun ta'lim, kreativlik va o'zgarishlarga tayyor bo'lish imkoniyatlarini taqdim etishdir. Internetda mavjud bo'lgan turli resurslar va onlayn kurslar yordamida yoshlar o'z bilim va ko'nikmalarini oshiradilar. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarni global masalalar haqida xabardor qilish va turli ijtimoiy muammolarni ko'tarish uchun foydali vosita hisoblanadi. Ijtimoiy tarmoqlarning salbiy ta'siri ham bor. Yoshlar orasida stress, depressiya, o'zini past baholash va internetga haddan tashqari bog'lanish kabi psixologik muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Onlayn dunyoda davom etadigan ijtimoiy bosim, tanqidlar va o'zaro raqobat, yoshlarni o'z-o'zini past baholashga, o'ziga ishonchning kamayishiga olib kelishi mumkin. Yoshlar ongiga ijtimoiy tarmoqlarning salbiy ta'sirlarini kamaytirish va ularning foydasini maksimal darajada oshirish uchun, onlayn faollikni boshqarish zarur. Bu uchun ijtimoiy tarmoqlarda vaqtni to'g'ri taqsimlash, haqiqatni tekshirish va manipulyatsiya qilinmaydigan axborot olishga e'tibor qaratish muhimdir. Yoshlarni internetdagi xatti-harakatlarini ongli ravishda boshqarishga o'rgatish, ijtimoiy tarmoqlarda ijobiy va salbiy ta'sirlarni boshqarishga yordam beradi. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlar ongiga katta ta'sir ko'rsatib, ularning hayotini yanada o'zgartirayotgan muhim omil hisoblanadi. Ular nafaqat ijtimoiy va psixologik rivojlanish, balki shaxsiy identitetni shakllantirish, fikrlar almashish va dunyoqarashni kengaytirishda muhim rol o'ynaydi. Salbiy ta'sirlar ham mavjud bo'lib, ularning o'zini past baholash, stress va befarqlikka olib kelishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlardan foydalanuvchi yoshlar ongini samarali boshqarish, salbiy ta'sirlarni kamaytirish va ijobiy tomonlarini kuchaytirish uchun ongli foydalanish va ta'lim berish muhim ahamiyatga ega. Hozirgi globallashuv jarayonida va jahonda olamshumul o'zgarishlar sodir bo'layotgan bir paytda biz nafaqat aniq bir inson, balki butun jamiyat hayotiga o'z ta'sirini o'tkazib kelayotgan axborot texnologiyalarining ajoyib

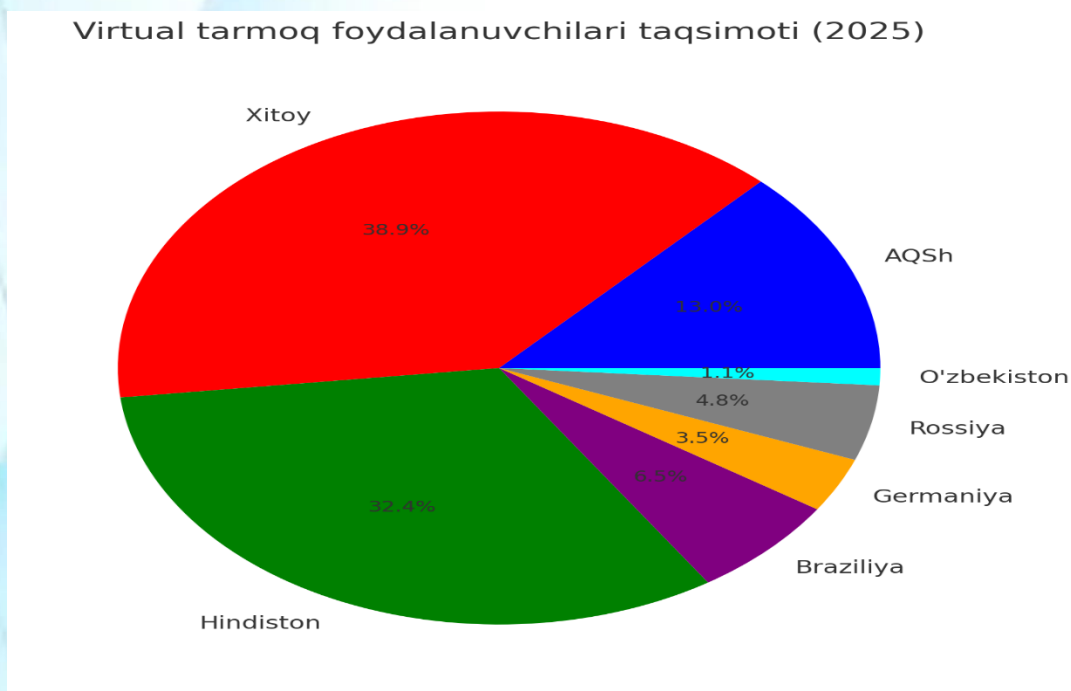
ixtirolaridan biri bo'lmish sotsial tarmoqlarni chetlab o'tolmaymiz. Joriy vaqtda sotsial tarmoqlar deyarli butun dunyoni qamrab olgan. Ayniqsa, yosh avlod juda ham sotsial tarmoqlarni yaxshi ko'radi. Kinga internetda o'z rasmlarini qo'yish, olis masofadagi do'stlar va qarindoshlar bilan gaplashish, o'yinlar o'ynash, musiqa tinglash va so'nggi yangiliklardan xabardor bo'lish, statuslarni t'inmay o'zgartirish yoqmaydi deysiz? Agar biz sotsial tarmoqlar soniga va ularning turlariga e'tibor qaratadigan bo'lsak, ularning hammasini yoritishda bu maqola ojizlik qiladi. Keling biz eng mashhur sotsial tarmoqlar va ularga qancha foydalanuvchi a'zo bo'lganligiga bir nazar tashlaylik: Facebook - 750 million, Twitter - 200 million, Qzone - 480 million, Odnoklassniki.ru - 100 million, V kontakte - 135 million va hokazo. Mana ko'rib turganingizdek, shu raqamlar insoniyatning qanchalik sotsial tarmoqlar ichiga kirib ketayotganligidan dalolat bermoqda. Tabiiyki, sizda savol paydo bo'lishi mumkin: bu yaxshimi yoki aksinchami? Albatta, ko'pchilik bu tarmoqlarni ma'qullaydi va unga ijobiy baho beradi. Chunki, hozir sotsial tarmoqlar bo'sh vaqtni o'tkazishning eng yaxshi vositasi hisoblanadi. Endi esa, keling, sotsial tarmoqlarnig bizning hayotimizga, dunyoqarashimizga, ongimizga, aql-u shuurimizga va sog'lig'imizga qanday ta'sir etishi haqida fikr yuritaylik. Internetning zo'r berib rivojlanishi bilan odamzod borgan sari me'yorni unutib, uning girdobiga bexosdan tortilmoqda. Axir biz bir muhim narsani esdan chiqarmasligimiz darkor: real hayot boshqa, virtual hayot boshqa. Biz kundalik hayotda odamlar bilan jonli muloqotda bo'lamiz, jonli fikr almashinamiz va o'zimizga kerakli bo'lgan xulosalarni chiqaramiz. Virtual hayot esa insonni tamomila dunyoqarashi va ongini o'zgartirib yuborishi mumkin. Keling, aynan shuni sotsial tarmoqlar misolida ko'raylik. Hozirda sotsial tarmoqlarning PR faoliyati va reklamasi juda rivojlanmoqda. Hatto 2010 yili amerikalik rejisser Devid Fincherning Facebook sotsial tarmog'i asoschisi Mark Tsukerberg haqidagi "Sotsial tarmoq" nomli badiiy filmi suratga olindi. Hozirgi zamonda ko'p yoshlar o'z vaqtlarini sotsial tarmoqlarda o'tkazishadi. Ular hatto darslarini, uy yumushlarini va o'z rejalarini ham yodidan chiqarib yuborishadi. Bu esa, sotsial tarmoqlarga qaram bo'lishdan boshqa hech gap emas. Yoxud boshqacha so'z bilan aytadigan bo'lsak, bu - psixologik qaramlikdir. Internet olamida sayyohat qilar ekansiz, ba'zilarning erta-yu kech "Online", "V

seti'V'Gotov k obuyeniye" kabi statuslarini ko'rasiz. Ushbu odamlar bamisoli sotsial tarmoqlarda "yashashadi" Ular uchun virtual hayot muammolari va tashvishlari har narsadan, jumladan real hayotdan ustun turadi. Bizning fikrimizcha, bu tendentsiya salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Chunki inson sotsial tarmoqlarda bo'lar ekan, u o'z hayotini faqat shu tarmoqlar orqali ko'radi, xulosalarni tarmoq nuqtai nazaridan va ulardagi a'zolar fikrlaridan chiqaradi, uning dunyoqarashi shu tarmoq doirasida shakllanadi, xullas bunday insonlarning ongi faqat bir olamda yashaydi. Inson real hayotidagi kamchiliklarini, siqilishlarini va muvaffaqiyatsizliklarini tarmoqda qoplashga intiladi. Rasmlar va ularga berilgan sharhlar, yangi do'stlar, yorqin lavhalar va tarmoqlararo uyushmalar odamni to'lqinlantiradi. Internet ularning fikrlashini butunlay o'zgartirib yuboradi. Undan tashqari sotsial tarmoqlar g'arazgo'y odamlarning yovuz maqsadlariga xizmat qilishlari mumkin. Masalan, tarmoqqa qo'yilgan axborot va xabarlar boshqalar tomonidan o'g'irlanishi, buzilishi va boshqa tarmoq a'zolariga yuborilishi mumkin. Yoki firibgarlar qalbaki rasmlar va yolg'on ma'lumotlar bilan o'z maqsadlariga erishishlari mumkin. Hatto sotsial tarmoqlar butun boshli qotilliklar, isyonlar, urushlarga sabab bo'lishi mumkin. Masalan, zamonaviy fanda "informatsion urush" degan atama ham mavjud. Informatsion urush sotsial tarmoqlarda juda qo'l kelishi mumkin. Ana endi hozirgi vaqtdagi voqyealar bilan sotsial tarmoqlarin bog'laylik. Ma'lumki, 2011 - yilning boshi butun jahonning diqqat - e'tiboriga sazovor bo'lgan "arab inqiloblari" yoki "arab bahori" nomli voqealar bilan boshlandi. Tunisda boshlangan davlat to'ntarishi zanjirli reaktsiya bo'ylab Misr, Liviya, Suriya, Iordaniya, Yaman va boshqa arab davlatlariga tarqaldi. Bu to'ntarishlarga ahamiyat beradigan bo'lsak, harakatlarni boshlaganlar 18 - 35 yoshlardagi fuqarolar edi. Ya'ni, ular ham sotsial tarmoqlar ta'siri ostida bo'lib qolib, ularning boshqa o'lkalardagi do'stlari qanday yashayotganligini ko'rib o'z hayotlarini tubdan o'zgartirishga ahd qilishadi. Masalan, Misrdagi tartibsizliklar "Twitter inqilobi" degan nomni oldi. Qarangki, sotsial tarmoq qanchalik jamiyat hayotiga va davlat siyosatiga o'z ta'sirini o'tkaza oldi. O'ylashimizcha, bu dalil sotsial tarmoq ta'siriga tushgan yangi fuqarolik jamiyati shakllanishinig boshlanishi hisoblanadi. Yaqindagina ommaviy axborot vositalarida biz bir xabarga duch keldik. Ma'lumki, Saudiya Arabistonida ayollarga transport

vositasini haydash taqiqlanadi. Arab dunyosida bo'layotgan voqyealarni kuzatib borgan Saudiya Arabistonidagi ba'zi ayol fuqarolar Facebook tarmog'ida o'z sotsial uyushmasini tuzishadi. Bu uyushmada ularni bir g'oya birlashtirib turdi, ya'ni ular ayollarni avtomobil haydashga va barcha taqiqlarni yo'q qilishga chaqirishgan. Yana bir misol. Shu yilning iyul oyida tinch Norvegiya aholisini larzaga solgan qo'poruvchanlik xarakati ham tarmoqda o'z aksini topgan. 77 kishining shafqatsiz tarzda olamdan ko'z yumishiga sababchi bo'lgan Anders Breyvik ham o'z rejalarini Facebook tarmog'ida doimiy yoritib kelgan.

2025-yil yanvar oyida dunyo bo'ylab internetdan foydalanish statistikasi.

Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ongiga ta'siri ikki tomonlama. Boshqa tomondan, bu tarmoqlar yoshlarning o'zini ifodalash, kreativlikni rivojlantirish, yangi axborotlar olish va global masalalarga qiziqishlarini oshirishda muhim vosita bo'lishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlarda turli ijtimoiy va madaniy fikrlarni o'rganish orqali yoshlar dunyoqarashini kengaytirishadi, shuningdek, ular o'zaro muloqot qilish va o'z fikrlarini bildirish imkoniyatini topadilar. Bu yoshlarni yangi g'oyalar va yondoshuvlar bilan tanishtiradi. Ularning shaxsiy identitetini shakllantirishda yordam beradi. Ijtimoiy tarmoqlarning salbiy ta'sirlari ham o'z o'rnini egallaydi. Yoshlar orasida o'z-o'zini past baholash, stress, depressiya va virtual dunyoda yashashga moyillik kabilar uchraydi. Ijtimoiy tarmoqlarda ko'rsatiladigan idealizatsiya va mukammallik haqidagi

noto'g'ri tasavvurlar yoshlarning haqiqiylikka nisbatan qarashlarini buzishi va ularning psixologik salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Yoshlarning o'zlarini boshqalar bilan solishtirishlari, mukammallikni izlashlari va onlayn boshqalar bilan raqobat qilishlari ularni psixologik jihatdan charchatishi va stressga olib kelishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlardan samarali foydalanish yoshlarning ongini boshqarish uchun muhimdir. Ularni ijtimoiy tarmoqlarni ongli ravishda va muvozanatli tarzda ishlatishga o'rgatish zarur. Yoshlarni haqiqatni tekshirish, noto'g'ri axborotlardan ehtiyot bo'lish va ijtimoiy tarmoqlarda salbiy ta'sirlarni kamaytirish uchun ma'lumot va ongli qarorlar qabul qilishga o'rgatish muhim ahamiyatga ega. Buning uchun ijtimoiy tarmoqlarda vaqtni to'g'ri taqsimlash, ijobiy kontent yaratishga va qiziqarli mavzularda munosabat bildirishga e'tibor qaratish kerak bo'ladi. Kelajakda ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishni yaxshilash va yoshlar ongiga ta'sirni ijobiy yo'naltirish uchun bu sohada o'qituvchilar, ota-onalar va ijtimoiy mutaxassislar o'rtasida hamkorlik va qo'llab-quvvatlash kerak. Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar rivojlanishiga bo'lgan ta'sirini boshqarishda ta'lim, psixologik yordam va ongli foydalanish asosiy omil bo'lishi kerak. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning psixologiyasi va ijtimoiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatib kelmoqda. Ular yoshlarning o'zaro muloqot qilish, yangi axborotlar olish, fikr almashish va o'zlarini ifodalash imkoniyatlarini yaratadi. Biroq, ijtimoiy tarmoqlarning salbiy ta'sirlari ham kuzatilmoqda. Yoshlar orasida o'zini past baholash, stress, depressiya va virtual dunyoda yashashga moyillik kabi muammolar o'sib bormoqda. Ijtimoiy tarmoqlarda ko'rsatiladigan mukammallik haqidagi idealizatsiyalar va har kimning eng yaxshi versiyasini namoyish etish yoshlarni o'zini boshqalar bilan solishtirishga va shu orqali o'zini past baholashga olib kelishi mumkin. Bu esa ularning psixologik holatiga salbiy ta'sir qiladi. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlar o'rtasida tez va oson aloqalarni o'rnatish imkoniyatini yaratgan bo'lsa-da, bu shaxsiy aloqalarni kamaytiradi va yoshlarni haqiqiy hayotdagi ijtimoiy ko'nikmalardan mahrum qilishi mumkin. Ko'plab yoshlar onlayn aloqalarni afzal ko'rishadi, bu esa jismoniy muloqotni pasaytiradi va izolyatsiyaga olib kelishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlarda yoshlar orasida tajovuzkorlik va kiberbulliying kabi salbiy aloqalar kengaymoqda. Bu muammolar yoshlarning ruhiy holatiga zarar yetkazib, o'ziga

bo'lgan ishonchni kamaytiradi va depressiya, xavotir kabi psixologik muammolarni keltirib chiqaradi. Ijtimoiy tarmoqlarning ijobiy tomoni shundaki, ular yoshlar uchun bilim olish va ta'limga doir yangi imkoniyatlarni yaratadi. Yoshlar ijtimoiy tarmoqlar orqali turli ilmiy resurslarga ega bo'lishi, o'qish va o'rganish jarayonini osonlashtirishi mumkin. Biroq, ijtimoiy tarmoqlarga ko'p vaqt ajratish ta'limga xalaqit berishi mumkin, chunki ular o'quvchilarning e'tiborini chalg'itadi. Shunday qilib, yoshlarni ijtimoiy tarmoqlardan samarali va muvozanatli foydalanishga o'rgatish zarur, chunki ularning ongi va rivojlanishi uchun ijtimoiy tarmoqlardan to'g'ri foydalanish juda muhimdir. Kelajakda, yoshlar ongiga ijtimoiy tarmoqlarning ta'sirini ijobiy yo'nalishda boshqarish uchun ota-onalar, ta'lim muassasalari va mutaxassislar o'rtasida yaqindan hamkorlik qilish zarur. Faqat shunday qilib, yoshlar ijtimoiy tarmoqlardan foydalangan holda shaxsiy rivojlanishlarini davom ettirishlari va psixologik salomatliklarini saqlab qolishlari mumkin. Yangi texnologiyalar va axborot almashish imkoniyatlari yoshlar uchun foydali va xavfsiz bo'lishi kerak, shunda ular ijtimoiy tarmoqlardan haqiqatan ham o'z rivojlanishlariga xizmat qiladigan vosita sifatida ham foydalanishlari mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlar bugungi kunda yoshlarning hayotining ajralmas qismiga aylanib, ularning psixologik va ijtimoiy rivojlanishida katta ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu tarmoqlar yoshlarning shaxsiy identitetini shakllantirish, ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirish va dunyoqarashlarini kengaytirishda muhim vosita bo'lishi bilan birga, ular yoshlarning psixologik holatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Yoshlar ijtimoiy tarmoqlar orqali o'z fikrlarini ifodalash va boshqalar bilan muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'lishadi, lekin bu jarayon o'zini past baholash, stress, depressiya va virtual dunyoda yashash kabi muammolarga ham olib kelishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ongiga ta'sirini o'rganish, ularning ijobiy va salbiy ta'sirlarini tushunishga imkon yaratadi. Bu esa yoshlarning internetda faoliyatini boshqarish, ular uchun foydali va xavfsiz onlayn muhit yaratish zaruratini ko'rsatadi. Ijtimoiy tarmoqlardan samarali foydalanish va bu platformalarning salbiy ta'sirlarini kamaytirish uchun yoshlarni ongli ravishda foydalanishga o'rgatish, axborotlarni tekshirish va manipulyatsiya qilinmaydigan kontentga e'tibor berish muhimdir.

Ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar uchun salbiy oqibatlarini kamaytirish, ularning ijtimoiy va psixologik rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatish uchun, ota-onalar, ta'lim muassasalari va mutaxassislar o'rtasida hamkorlikni mustahkamlash kerak. Faqatgina shu tarzda yoshlarni internetdagi salbiy ta'sirlardan himoya qilish, ijtimoiy tarmoqlardan foydali tarzda foydalanish va ijobiy rivojlanish uchun imkoniyatini yaratish ham mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev, Sh. M. Yoshlar siyosati va ularning ijtimoiy rivojlanishidagi ahamiyati. Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi. 2017
2. Xusainov, F. Ijtimoiy tarmoqlar va yoshlar ongiga ta'siri. O'zbekiston Pedagogika va Psixologiya Jurnal, 48(3), 15-21. 2019
3. Salimov, M. Ijtimoiy tarmoqlar va yoshlar: Ta'sir va imkoniyatlar. Tashkent O'zbekiston Respublikasining Axborot texnologiyalari vazirligi. 2020
4. Abdullayev, A. T. Ijtimoiy tarmoqlarda yoshlar faolligi va ularning ongiga ta'siri. "Psixologiya va ta'lim" jurnalida. Toshkent. 2021
5. Berdimuhamedov, R. Ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlar o'zini ifodalash va jamiyatdagi o'rni. Tashkent Fan va ta'lim nashriyoti. 2018
6. Zhuravlev, A. B. Ijtimoiy tarmoqlar va yoshlarning psixologik salomatligi. Psixologiya va tarbiya, 62(2), 88-94. 2017
7. Rakhmatov, Sh. K. Yoshlar va internet Ijtimoiy tarmoqlar ta'sirini tahlil qilish. O'zbekiston ijtimoiy fanlar akademiyasi. 2022
8. UNICEF Yoshlar va raqamli dunyo: Ijtimoiy tarmoqlar va yoshlar ongiga ta'siri. BMT tomonidan chiqarilgan global hisobot. 2020
9. World Economic Forum (WEF) (2021). Social Media and the Youth Effects and Opportunities. Global Report on Social Media and Youth.
10. Smith, J., & Davis, L. (2019). Social Media and Youth: Effects on Behavior and Mental Health. Journal of Youth Studies, 21(4), 431-445.

Internet saytlar

1. ziyonet.uz
2. natlib.uz yoshlari.uz